

Ștefana Velisar Teodoreanu

# URSITUL

Ediție îngrijită,  
cuvânt înainte și note de  
Valeria Filimon



București • 2019

## Cuvânt înainte

Prozatoare, poetă și traducătoare de strălucită vocație literară, Ștefana Velisar Teodoreanu, pe numele de scriitoare, este fiica unui celebru jurist și diplomat, Ștefan Lupașcu, și a Mariei (n. Mazurier), de naționalitate franceză, care venise în Moldova ca pedagog în casele unor mari boieri. Născută la 17 octombrie 1897 în Franța, viitoarea scriitoare urmează clasa întâi primară la Remiremont (regiunea Vosges) și își continuă studiile la Școala Centrală de Fete din București, condusă de mătușa ei, Maria Delavrancea.

Anul 1918 avea să se impună ca un moment crucial în biografia Ștefanei Lupașcu, când, în Ajunul Crăciunului, îl cunoaște la Iași, în împrejurările tulburi ale refugiului după anii crânceni ai războiului, pe entuziastul, „ca un foc aprins”, Ionel Teodoreanu, la doi ani după ce acesta terminase studiile liceale. Acea tainică noapte de Crăciun, parcă dintr-o altă lume, „scânteietoare, cu cerul plin de stele, o lună rotundă ca o fântână de argint și zăpadă bogată, înghețată”, în care cei doi tineri stăpâniți de aceeași pasiune, literatura, și-au împărtășit aspirațiile, este rememorată în cartea *Ursitul*, „cu talentul ei atât de sensibil”, scria, peste ani, Eugen Lovinescu.

Lily, așa cum era alintată de familie și de prieteni, răspunde cu aceeași dăruire sentimentelor chipeșului Ionel Teodoreanu, dar rigurosul domn Ștefan Lupașcu refuză cu obstinație să accepte logodna cu alesul inimii fiicei sale, al cărui destin profesional era cu totul incert. „Scrișul este un lux. Întâi trebuie să-ți câștigi existența” avea să hotărască intransigentul domn Lupașcu. Dar, în urma unor situații neprevăzute, acesta va fi înduplecat de rugămintile fetei și, la 6 martie 1919, cei doi tineri erau logodiți, urmând să aibă loc căsătoria doar cu condiția ca virtualul său ginere să-și termine studiile.

Așa se face că Ionel Teodoreanu va realiza un real tur de forță și, cu o tenacitate exemplară, în nici măcar un an, mai precis în doar trei sesiuni consecutive, va promova cu succes toate examenele din cei trei ani de studii ai Facultății de drept de la Universitatea din Iași. Odată obținută Diploma de licențiat în drept, la 15 februarie 1920 se celebrează, în casele primitive ale familiei Teodoreanu, căsătoria dintre Ioan Hypolit Teodoreanu și Marie Ștefana Lupașcu (cum sunt înscrși în actul oficial al Stării Civile). Evenimentul este povestit de scriitoare în detaliu, cu emoție

și nostalgie, în opera sa *Ursitul*, dedicată celor mai dragi persoane din familie, iubitei sale nepoate Livia și prietenilor care i-au fost, cu loialitate, alături atât în perioadele faste din viață, cât și în cele de grea restriște și pătămiri, căroră „Doamna Lily”, cum îi spuneau cu afecțiune Mihail Sadoveanu și Garabet Ibrăileanu, le-a făcut față cu luciditate și admirabilă demnitate. Așadar, la vârsta de numai 23 de ani, Ionel Teodoreanu își asumă responsabilitatea existenței unei familii, a carierei sale de jurist și a creației literare, răspundere cu atât mai importantă cu cât, după un an de la evenimentul mariajului, se nasc, la 3 februarie 1921, cei doi fii gemeni, Ștefan (Afane) și Oswald (Gogo).

La Iași, Lily Teodoreanu frecventează cercul prestigioasei *Asociații literare și științifice „Viața Românească”*, constituită în martie 1920, printre ai cărei membri fondatori s-au aflat și frații Ionel și Păstorel Teodoreanu. Integrată în spiritualitatea elevată a „Vieții Românești”, prețuită și respectată de Garabet Ibrăileanu și Mihail Sadoveanu atât pentru sensibilitatea ei artistică și umană, cât și pentru spiritul deosebit de elegant, „Doamna Lily” se va bucura, de-a lungul vieții, de prietenia generoasă și afecțiunea profundă a acestora. În paginile de o rară frumusețe ale cărții *Ursitul*, Ștefana Velisar Teodoreanu evocă momente memorabile din viața iluștrilor săi prieteni, povestind cu haz și umor de o mare finețe episoadele unei călătorii antologice făcută, în împrejurări neprevăzute, împreună cu Ionel Teodoreanu și Mihail Sadoveanu la Istanbul, sau despre revelația nebănuită pe care a avut-o în ziua în care, fiind în vacanță, l-a cunoscut pe Tudor Arghezi, venit cu familia sa („poșidic”, cum o numea poetul) la mare.

Familia Teodoreanu părăsește în anul 1938 „mediul bovaric” al orașului natal al autorului *Medelenilor*, cum îl definește acesta, după ce își dă sfârșitul tatăl său și pleacă în lumea astrilor mentorul acestuia Garabet Ibrăileanu, a cărui personalitate și „prezență iradiantă”<sup>1</sup> i-au marcat benefic destinul literar.

Sfârșitul fulgerător al lui Ionel Teodoreanu în urma unei sincope cardiace, la 3 februarie 1954, după numai 28 de zile de la împlinirea vârstei de 57 de ani, în Bucureștiul blocat de nămeți de zăpadă și un ger cumplit, îi va marca pentru totdeauna existența longevivă a soției sale. Lily și Ionel, „ursitul” ei, s-au întâlnit cu totul întâmplător la Iași, legându-și destinele într-o iarnă geroasă de poveste, așa cum aveau să se despartă, pe neașteptate, într-o iarnă troienită, cu viforniță și lipsuri materiale, de ziua gemenilor lor.

---

<sup>1</sup> Ionel Teodoreanu, *Autobiografie pentru colegiul avocaților Jud. Ilfov*, în arhiva Ștefana Velisar Teodoreanu.

Lily Teodoreanu a debutat în anul 1929, sub pseudonimul Ștefana Velisar<sup>1</sup> Teodoreanu, în revista „Bilete de papagal” editată de Tudor Arghezi, cu schițe și proze poetice.

Debutul editorial al scriitoarei se produce la zece ani după debutul publicistic, odată cu apariția primului său roman, *Calendar vechi*, la Editura „Cartea Românească” (București, 1939), care a fost premiat de Asociația Intelectualilor Români. La scurtă vreme, au apărut cărțile *Viața cea de toate zilele* (Editura Cartea Românească, București, 1940), *Cloșca cu pui* – culegere de nuvele (Editura Cartea Românească, București, 1943), *Acasă* (Editura Cartea Românească, București, 1947), *Ursitul* (Editura Minerva, București, 1970), *Căminul* (Editura Eminescu, București, 1971).

Mai târziu, Ștefana Velisar Teodoreanu s-a remarcat și ca poetă, cu ciclul de poeme *Șoapte întru asfințit*, apărut la Editura Minerva (București, 1981).

Ca prodigioasă și înzestrată traducătoare, Ștefana Velisar Teodoreanu rămâne un nume de referință odată cu publicarea a numeroase opere din creațiile scriitorilor clasici ruși L. N. Tolstoi, L. S. Turgheniev, M. Gorki, F. M. Dostoievski, I. A. Gonțarov, I. A. Bunin, L. Andreev etc.

Proza scriitoarei, cu ecouri subtile din universul idilic medelenist, este apreciată de critica literară ca total diferită de întreaga literatură feminină a vremii, cu un caracter excesiv confesional-temperamental și personaje „bântuite de pasiune, de iluzii, de instincte și de vicii”. Atât prin autenticitatea și varietatea personajelor, cât și prin împletirea rafinată de sinceritate și poezie, Ștefana Velisar Teodoreanu este situată printre cele mai importante autoare de proză din literatura română interbelică. „În fruntea tuturor – avea să scrie criticul literar Pompiliu Constantinescu – stă Hortensia Papadat-Bengescu, [...] Ștefana Velisar”, alături de alte câteva romaniere „cu o mai largă circulație”.

Într-o dimineață senină de primăvară, la 30 mai 1995, Lily Teodoreanu se stinge la București, cu aceeași luciditate, pudoare și discreție care au însoțit-o până la venerabila vârstă de nouăzeci și opt de ani.

Valeria Filimon

---

<sup>1</sup> Numele Velisar apare în trilogia *La Medeleni*, capodopera lui Ionel Teodoreanu.